

Педагогічна практика студентів педагогічних коледжів, як умова формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в Україні

Сучасні умови державотворення в Україні, здійснення реформування економічних та суспільно-культурних галузей життя, зокрема системи освіти, початковою ланкою якої є дошкільне виховання, актуалізують проблему становлення та розвитку системи підготовки педагогічних кадрів в Україні.

Закони України «Про освіту» і «Про дошкільну освіту», Державна Національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепція дошкільного виховання в Україні спрямовують педагогічний процес сучасних навчально-виховних закладів, зокрема дошкільних установ, на реалізацію ідей національного виховання у контексті загальнолюдських пріоритетів.

Праці Л. Артемової, А. Богуш, Н. Калініченко, Г. Лаврентьєвої, В. Майбороди, С. Мельничука, О. Проскури, О. Сухомлинської, М. Собчинської характеризуються продуктивним підходом до аналізу питань підготовки спеціалістів для дошкільних установ та використання матеріалів, що були вилучені з наукового обігу, осмисленням процесів, специфічних для України. Для розгляду означеної проблеми мають теоретичне значення історико-педагогічні праці з підготовки педагогічних кадрів Л. Артемової, Н. Бібік, В. Бондаря, З. Борисової, Л. Вовк, М. Євтуха, С. Золотухіної, О. Мороза, Г. Панченко, Л. Попової, Р. Семерникової, В. Смаля, Г. Шевченко, М. Шкіля, М. Ярмаченка та ін. Позиціям сучасного спрямування педагогічної науки та безпосередньо питанням дошкільної освіти присвячені дисертаційні роботи Ф. Андрєєвої, І. Ларіної, С. Попиченко, В. Сергєєвої, І. Улюкаєвої та ін.

Існуюча нині теорія та практика суспільного дошкільного виховання потребує оновлення, а саме: необхідно суттєво поліпшити підготовку вихователів дошкільних закладів. Оновлення підготовки кадрів дошкільної освіти ми вбачаємо, насамперед, у формуванні професійної компетентності студентів педагогічних коледжів, училищ, вузів.

З огляду на актуальність вищезазначеного метою нашої статті є аналіз педагогічної практики студентів в умовах компетентнісної парадигми освіти.

Основними завданнями є визначення термінологічного словосполучення «професійна компетентність педагога», аналіз педагогічної практики студентів педагогічних коледжів як умови формування професійної компетентності майбутніх вихователів, визначення основних форм роботи керівника педагогічної практики зі студентами-практикантами.

Інтеграція вітчизняної дошкільної освітньої ланки в міжнародний освітній простір та прагнення українських педагогів дошкільних закладів відповідати сучасним вимогам, що декларуються на міжнародних

конференціях реалізуються через упровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів України. На актуальності компетентнісного підходу в дошкільній освіті України неодноразово наголошувалось такими вітчизняними дослідниками як: Т. Андрущенко, І. Рогальська, В. Ковальчук, Л. Сергеева, А. Андреев, А. Хуторський, І. Бех, О. Овчарук, Л. Чернікова, І. Глушевська, Л. Гапоненко, І. Єрмаков. Концепція педагогічної освіти України актуалізує сутнісний зміст педагогічної освіти, її діяльнісний характер, скерований передусім на оволодіння фахівцем практичними вміннями й навичками організації навчально-виховного процесу [4]. О. Кононко визначає основними із напрямів професійної діяльності вихователя у дошкільному навчальному закладі є такі: психологічний, педагогічний, організаційний, методичний, дидактичний, управління та контролю, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [5].

Компетентність – слово іншомовного походження, яке походить від латинського «competentio», «competo», що означає досягаю, відповідаю, підходжу. Словник іншомовних слів визначає це поняття як поінформованість, обізнаність, авторитетність. Великий тлумачний словник сучасної української мови дає практично однакове визначення цим дефініціям, а саме «компетенція» розглядається як «добра обізнаність із чим-небудь», а «компетентність» тлумачиться як властивість за значенням «компетентний» (який має достатні знання в якій-небудь галузі; добре обізнаний, тямущий), тобто поінформованість, обізнаність, авторитетність [3, с. 560]. У психологічному словнику професійна педагогічна компетентність визначається, як «володіння учителем необхідної сумою знань, умінь і навичок, визначальних сформованість його школи, педагогічного спілкування, і особистості вчителя, як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічного свідомості».

У педагогічній науці поняття компетентність трактується по різному. Так, А. Андреев під «компетентністю» розуміє «інтегральну здатність вирішувати конкретні проблеми, які виникають у різних сферах людського буття» [1, с. 20]. У межах компетентнісного підходу компетентність передбачає наявність знань, якими людина вміє «не стільки розпорядитися власне знаннями, скільки володіти певними особистісними характеристиками і вміти у будь-який час знайти і відібрати у створених людством величезних сховищах інформації потрібні знання» [1, с. 20].

На думку А. Богуш, компетентність – комплексна характеристика особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, уміння, навички, креативність (здатність творчо вирішувати завдання, складати творчі розповіді, малюнки й конструкції за задумом), ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль [2, с. 11]. На думку О. Заблоцької, компетенція – це інтегрована особистісно-діяльнісна категорія, яка формуються під час навчання в результаті поєднання початкового особистого

досвіду, знань, способів діяльності, умінь, навичок, особистісних цінностей і здатності їх застосування у процесі продуктивної діяльності стосовно кола предметів та процесів певної галузі людської діяльності [4]. Термін «компетенція» українською дослідницею К. Крутій визначається як «...загальна здібність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, які надбані завдяки навчанню», або «коло питань, у яких особа є достатньо обізнаною», або як «здібність виконувати будь-яке завдання», а також «можливість встановлення зв'язків між набутими знаннями та ситуацією» [7, с. 47].

Поняття «компетентності» ґрунтується на потребо-орієнтованому підході і визначається як комбінація когнітивних та практичних вмінь, знань, цінностей та мотивацій, етичних характеристик, ставлень, інших соціальних та поведінкових компонентів, які разом можуть бути мобілізовані для ефективної діяльності у конкретному контексті [8].

В відповідність до сучасними тенденціями освіти до педагогічним компетентностям відносять такі: самостійно вчитися; підвищувати свою кваліфікацію чи цілком переучуватися; швидко оцінювати ситуацію і свої можливості; приймати рішення і терпіти них відповідальність; адаптуватися до мінливих умов життя і праці; напрацьовувати нові шляхи діяльності чи трансформувати колишні з метою їхнього оптимізації.

На підставі здійсненого аналізу, професійну компетентність педагога можна визначити як особистісні можливості особистості, які дозволяють самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності. Педагогічна компетентність вихователя дошкільного закладу – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, вона складається з:

а) психолого-педагогічної підготовленості, яку становлять знання методологічних основ і категорій педагогіки; закономірностей соціалізації і розвитку особистості: суті, цілей і технологій навчання та виховання; законів вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва (вона є основою гуманістично орієнтованого мислення педагога);

б) психолого-педагогічних та спеціальних знань з предмета і є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності (практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретико-практичні і методичні знання);

в) педагогічні уміння – сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях.

Умовою професійної компетентності майбутніх вихователів є *педагогічна практика*, яка здійснюється з метою включення студента в

цілеспрямований навчально-виховний процес дошкільного закладу; придбання педагогічних умінь і навиків, формування методичної рефлексії; придбання навичок самостійних психолого-педагогічних досліджень. Її результатами є формування системних поглядів на роботу дошкільної установи; поглиблення закріплення теоретичних знань із педагогіки, з психології та приватним методикам; початок формування педагогічного «Я».

Практика проведення студентом пробних занять у дошкільних навчальних закладах (один день на тиждень, або кількатижнева практика) здійснюється з метою формування в студентів організаційних і аналітичних компетентностей, а також сприяє формуванню особистісного ставлення до педагогічної праці. Практика студентів педагогічних коледжів у дошкільних установах забезпечує оволодіння ними таких методів як спостереження, пояснення, бесіда з дітьми тощо; деякими прийомами проведення занять; сприяє формуванню навичок керівництва пізнавальної діяльністю дітей у відповідності з віковими та індивідуальними особливостями.

Ще один з видів педагогічної практики – практика занурення (два-чотири тижні роботи з відривом від занять у коледжі) ставить за мету адаптацію студентів до діяльності дошкільної установи протягом двох-чотирьох тижнів, відбувається первинне формування професійних компетентностей. У результаті передбачається самоствердження у практиканта образу вихователя-педагога: вибір власного стилю спілкування, прийомів навчальної та позанавчальної роботи у різних вікових групах. Особливо вагоме значення має переддипломна практика (кваліфікаційна), метою, якої є подальше формування професійних компетентностей майбутнього педагога. Цей етап має стати справжнім іспитом на професіоналізм для кожного студента. У результаті даної практики розвиваються і вдосконалюються загальнопедагогічні вміння і навички, формується система методів, засобів і форм роботи, відповідно до особливостей практиканта. Особливістю даної практики і те, що виконують повне навантаження вихователя на протязі 4 тижнів: обов'язки вихователя у різних групах.

В процесі організації педагогічної практики одна з провідних ролей належить керівнику, який забезпечує індивідуальний підхід у роботі з практикантом, допомагає студенту у плануванні занять. Керівник педагогічної практики створює умови для ефективної організації студентом педагогічного процесу у дошкільному навчальному закладі, допомагає в проведенні окремих занять, вчить студентів-практикантів аналізувати, порівнювати, конспектувати навчально-виховний процес. Який здійснюється у дошкільній установі.

Ефективними формами роботи керівника педагогічної практики з студентами є: заняття, консультація, організація занять-спостережень, практичне проведення студентами занять у дошкільному закладі. Інколи доцільними є проведення консультації у формі «відкритого столу», або

«мозкового штурму», що забезпечує активізацію пізнавальних інтересів практикантів.

Отже, здійснений аналіз уможливив виокремлення умов успішної реалізації завдань педагогічної практики, до них належать.

Успішність формування професійної компетентності буде залежати від: якісної теоретико-методичної підготовки студентів, ефективної організації педагогічної практики студентів коледжу, тобто від правильного розподілу між теоретичним та практичним аспектом підготовки фахівців дошкільної освіти і реалізацією компетентнісного підходу в навчально-виховному процесі педагогічних вузів.

Проте відкритими залишаються питання використання інтерактивних технологій керівником педагогічної практики у процесі здійснення педагогічної практики студентів коледжу, що становить перспективу подальших наших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19–27.
2. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : програма та метод. рек. / [упоряд. А. М. Богуш]. – Одеса : Маяк, 1999. – 88 [3] с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки. – Випуск 40. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/2473/1/63-68.pdf>.
5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
6. Концепція педагогічної освіти. Схвалено колегією Міністерства освіти України 23 грудня 1998 року, протокол № 17/1–5 / Міністерство освіти України ; Інститут змісту і методів навчання Міносвіти України ; Інститут педагогіки і психології АПН України. – Київ, 1998. – 20 с.
7. Крутій К. Л. Граматична компетенція дитини / Катерина Крутій // Дошкільна освіта. – 2003. – № 2. – С. 47–49.
8. UNESCO. IBE. Nanzhao Zhou. Competencies in. Curriculum Development, 2006. – 6 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.ibe.unesco.org/cops/Competencies/>. Geneve: UNESCO-IBE, Studies in Comparative Education.), Page 2. Figure www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/.../CompetCurDevZhou.pdf.